

a családra) terjed ki. A másik jelentés már a fogalom jótékony oldalát emeli ki, amikor a családi kereteken túlmenő nagyobb csoport szervező elvét hangsúlyozza.

Fontos figyelembe venni az altruizmus térhódítását is egy adott társadalomban, ugyanis minél több ember gyakorolja a személyes kapcsolataiban, és minél szorosabbak a kollektivisták az emberek között, annál hatékonyabbak lehetnek a gazdasági növekedés érdekében végrehajtott közösségi akciók. S noha a csoport nagyságával ezek a kapcsolatok gyengülnek, fontosságuk ezzel szemben nő, mivel egy mind nagyobb társadalom egymástól egyre távolabbra kerülő tagjait kötik össze.

Gazdasági fejlődés-orientált világunkban ezeknek a problémáknak a megoldása jelenti a legfontosabb társadalmi feladatot. A hagyományosan individualista társadalmak átalakulása kollektivisták közösségekké azonban hosszú távú folyamat, és az átmeneti időszak alatt a társadalmak különösen érzékenyek és védtelenek az individualista próbálkozásokkal szemben. Ennek jele a különböző irányzatok egyidejű létezése egyazon társadalmon belül, valamint a társadalmak felemás jellege. Amennyiben a gazdasági növekedést az altruista közösségi normák elterjedése kíséri, akkor egy olyan emberiség jöhet létre, amelynek tagjai a jólétben együttműködve élhetnek egymás mellett.

Vadász Rezső

Törés és folytonosság az Európai Unión belül

Ortega, Andres – Areilza, José M. de: Scission et permanence au sein de l'Union européenne. = Politique étrangère, 2001., 2. no., 385–401. p.

Az Európai Közösségeket alkotó tagállamok valamelyikének kiválásáról, esetleg két vagy több részre szakadásának esetéről egyik alapító egyezmény sem szólt. Például arról, hogy az utóbbi esetben újrafelvételüket kell majd kérniük – a csatlakozni kívánó országokhoz hasonlóan – az Unióba? Vagy továbbra is lehetséges lesz, hogy a tagállamok valamelyikének teljes területe ne tartozék a Közösségekhez? Az mindenesetre megállapítható, hogy az egyes tagállamok szakadása éppúgy ronthat a Közösségek kohézióján, mint amennyire előnytelen az újonnan létrejövő államok számára.

Az újonnan létrejövő formációnak kettős akadállyal kell szembesülnie: függetlenné kell válnia az eredeti államtól, ugyanakkor csatlakoznia is kellene az EK-hez, amelyhez formális eljárás keretében társulhat. Jogilag lehetetlen az egyoldalú szakadás bármilyen nem ellenséges környezetben. A szakadás nem jár együtt az EK-hez történő automatikus csatlakozással.

Feltéve, hogy az eredeti, sőt a többi tagállam ellenszenvét váltja ki az új formáció, az egyezmények lényeges elemeit módosítani szükséges. A feltételezett új egyezmények egy sor intézményi problémát vetnek föl. Arról nem beszélve, hogy rossz példát mutatnak a régebbi tagállamoknak. Épp ezért az újdonsült tagállam nem kapja meg a kedvezményeket, és a tárgyilagos elbírálás helyett ki van szolgáltatva a szenvedélyek vezérelte megítélésnek. Vagyis a családások hangsúlyosabbak lehetnek a fel nem vételnél. Számos európai nacionalista párt kecsegteti a lakosságot azzal, hogy a réginél jobban beágyazott közösségi identitással bíró, új nemzetállamként csatlakozzanak az Európai Közösségekhez. Az EK célkitűzései között azonban inkább „a nemzetállamokat felváltó tagállamok” eszméje szerepel (Joseph Weiler). Tény, hogy a nemzeti pénz, a nemzeti hadsereg jövőbeni hiánya a nemzeti szuverenitás fogalmát erőteljesen relativizálja. Az egyes kormá-

nyok kénytelenek végrehajtani azokat a döntéseket is, amelyek ellen szavaztak a Közösségi Tanácsban. Ezek igen fontos részletkérdések lehetnek, érinthetik pl. a külkereskedelmet és a belföldi piacot is.

Sem az eredeti közösségi szerveződések, sem a későbbi módosítások nem rendelkeznek valamely tagállam kiválásáról, ez idáig nem is jelentkezett ilyen kérelemmel egyik sem. Egy lehetséges eset merült csak föl, nevezetesen az, amelyben gyarmati iga alól szabadult föl valamely tagállam egy része.

Egyes közgazdászok szerint nincs összefüggés a gazdasági növekedés, az egy főre eső jövedelem és az ország területe, illetve lakosságának létszáma között (Robert J. Barro, Alberto Alesina). Az EK-hoz csatlakozás is siettetheti, vagy éppen fékezheti egy ország szakadását (ld. pl. Szlovénia és a volt Jugoszlávia vagy Csehország és Szlovákia esetét). A mostani európai uniós egyezmények óvatosságra intenek a jövőt illetően, és szorgalmazzák, hogy annak a tagállamnak a tagságát függesszék fel, amelyik nyilvánvalóan súlyosan megsérti a demokratikus alapelveket. Ide tartoznak a területi szétváláson kívül olyan esetek is, mint az utód nélküli összezsugorodás (Grönland), a szétválás és visszavonulás (Algéria) és az egyesülés integráció útján (Németország).

Dániának tizenhárom éves (1972–1985) küzdelme van abban, hogy Grönlandra speciális jogszabályok vonatkoznak az EK-en belül. De például a Faroe-szigetek is saját maga választotta az autonóm státust.

Algéria, a közösségi tárgyalások kezdetén még Franciaország tengeren túli területei közé tartozott, 1962 után azonban rögzítés nélkül, automatikusan mentesült az öt korábban érintő kötelezettségek alól. Még precedensként sem szerepel például a Maastrichti Szerződés szövegében.

Németország esetében is kicsit hasonló a helyzet, hiszen maga a csatlakozó ország megmaradt, noha területe megnövekedett. Az Európai Tanácsban belül egyébként nem lett több voks a németeknek; Maastricht után kaptak csak lehetőséget európai képviselőik létszámának növelésére.

A területi meghatározottságon túl főleg a közösségi politika alkalmazásának elve az EK-hez tartozás feltétele. A Kanári-szigetek például mint spanyol terület csatlakozott 1986-ban, azóta köteles politikáját is ehhez igazítani.

Európában az önrendelkezési jog erősen korlátozott. A Helsinki Záróokmány folytonosan módosított szövege szerint az önrendelkezést a nemzetközi jogban is meglévő két alapelv biztosítja: az államok területi integritása és a határok sérthetetlensége. Az EK azonban nem fogadja el a kiválás céljával megvalósuló önrendelkezést. Elfogadhatatlan vagy a nemzetközi békét veszélyeztető helyzetben természetesen lehet alkalmazni ezt a jogot.

A kérdés továbbra is az, hogy valamely kiválni készülő európai állam automatikusan társulni tud-e az EK-hez, vagy felvételét kell kérnie. Formailag a folytonosság lehetséges, az eljárás azonban gyakorlatilag a bővítéssel egyező. Az egyezmények bármiféle módosítása a tagállamok egyöntetű véleményét igényli. Sőt, az Amszterdami egyezség óta az Európai Parlament, továbbá valamennyi nemzeti parlament hozzájárulása, illetve népszavazás is szükséges a módosításhoz. Az európai intézmények jelenlegi felállása szerint az eredeti országnak és az új államnak kell megegyeznie a voksok megoszlásában, mondjuk a Miniszterek Tanácsán belül. A Közösségeken belüli reformnak ki kellene terjednie az országokénti egy-egy voks gyakorlatára.

Az újabb és újabb törésekkel létrejövő „kisállamok” megrendíthetik az unión belüli egyensúlyt, végső soron az európai álmot megvalósítását. A békevágy, a gazdasági virág-

zás, a nemzetek felettség eszméi érdekes módon az államok identitásának megerősödését eredményezik. Éppen ezért az Unió ismét felveti a szuverenitás, ezzel együtt az elszakadás klasszikus kérdéseit. Például az Ulsteri Béke azért jöhetett létre, mert az Egyesült Királyság és Írország sem tagjai az EK-nek. Így háttérbe szorult a szuverenitás kérdése, viszont 400 millió dollárt hozott az utóbbi öt év során a közösségek közötti kapcsolatok megvalósításában.

Az újonnan létrejövő állam tárgyalási lehetőségei kérdőjeleket vetnek fel. Egy új, kis országnak vajon milyen esélyei vannak, ha csak önmagáért kell kiállnia? Mára így született meg a „közvetítő állam” fogalma. Az új államnak az átmenet időszakában tárgyalnia kell a korábbi előnyök, kedvezmények jogfolytonossága ügyében, de új szervezeti formákat is létre kell hoznia, ami igen költséges. Korábbi európai alapokhoz nem lesz esetleg hozzáférése. Az új helyzetben az unión kívüli tárgyalófelekkel, például kelet-európaiakkal kell egyezkednie, de mindenképpen jóval szerényebb pénzekről, mondjuk, egy független Katalóniának vagy Baszk-földnek.

Kakasy Judit

A szlovákok és Szlovákia mai területe Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen című enciklopédiában

Kiliánová, Gabriela – Popelková, Katarína – Vrzgulová, Monika – Zajonc, Juraj: Slovensko a Slováci v diele „Rakúsko–Uhorská Monarchia slovom a obrazom”. = Slovenský národopis, 49. roč. 2001. 1. no. 5–31. p.

A szlovák közvélemény megjelenése idején alig-alig ismerte *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen* című helyismereti enciklopédiát, amely 1866 és 1902 között szinte azonos szöveggel jelent meg Bécsben németül, Budapesten pedig magyar nyelven. Azóta sem érdeklődött iránta egyetlen tudományág sem, míg most végre az etnológusok fogtak neki két, Felvidékről szóló kötete ismertetésének és értékelésének. (A referált szerzők főként a német változatot használták.)

A szóban forgó vállalkozás kezdeményezője és bevezető tanulmányának szerzője Rudolf trónörökös volt, akinek halálát követően özvegye látta el a fővédnöki tiszteletet. Rudolf személye sejtetni engedi, hogy kezdeményezésének gyökere a Monarchia megmaradásának az általa vallott koncepciójában keresendő, ami azután a mű szellemében is tükröződik. Bevezetőjében kilenc nemzetet és népcsoportot sorol fel, úm. a németeket, magyarokat, székelyeket, románokat, bolgárokat, örményeket, illetve ruténeket, cigányokat és szlávokat, majd meghatározza a mű célját: „mindezeket a csoportokat lakóhelyükön akarjuk megismerni, jellemük, szokásaik és népviseletük szerint, jelenük és múltjuk keretében, ismerni akarjuk fejlődésüket, haladásukat, kultúrájukat, egész életüket és létüket, hogyan keletkeztek, és miként alkalmazkodtak ahhoz a földhöz, amelyen megtelepedtek.”

Szerzőink mindenekelőtt összehasonlítják a német és magyar kiadás némileg eltérő kötetbeosztását, majd közlik az általuk elemzett két kötetben található fejezeteket íróikkal együtt. Ekként: Felvidék (György Aladár), A felvidék ősi emlékei (Kubinyi Miklós), A Felvidék építészeti emlékei (Pasteiner Gyula), Pozsony és Pozsony megye (Ortvay Tivadar), Komárom és környéke (Takács Sándor), Nyitra megye, Trencsén megye, Túróc megye (mindhárom Lovcsányi Gyula műve), Árva megye (Kubinyi Miklós), Liptó megye (Majláth Béla), Felvidéki szlovákok (Pechány Adolf), Szlovák népviselet (Pavol Sochán),